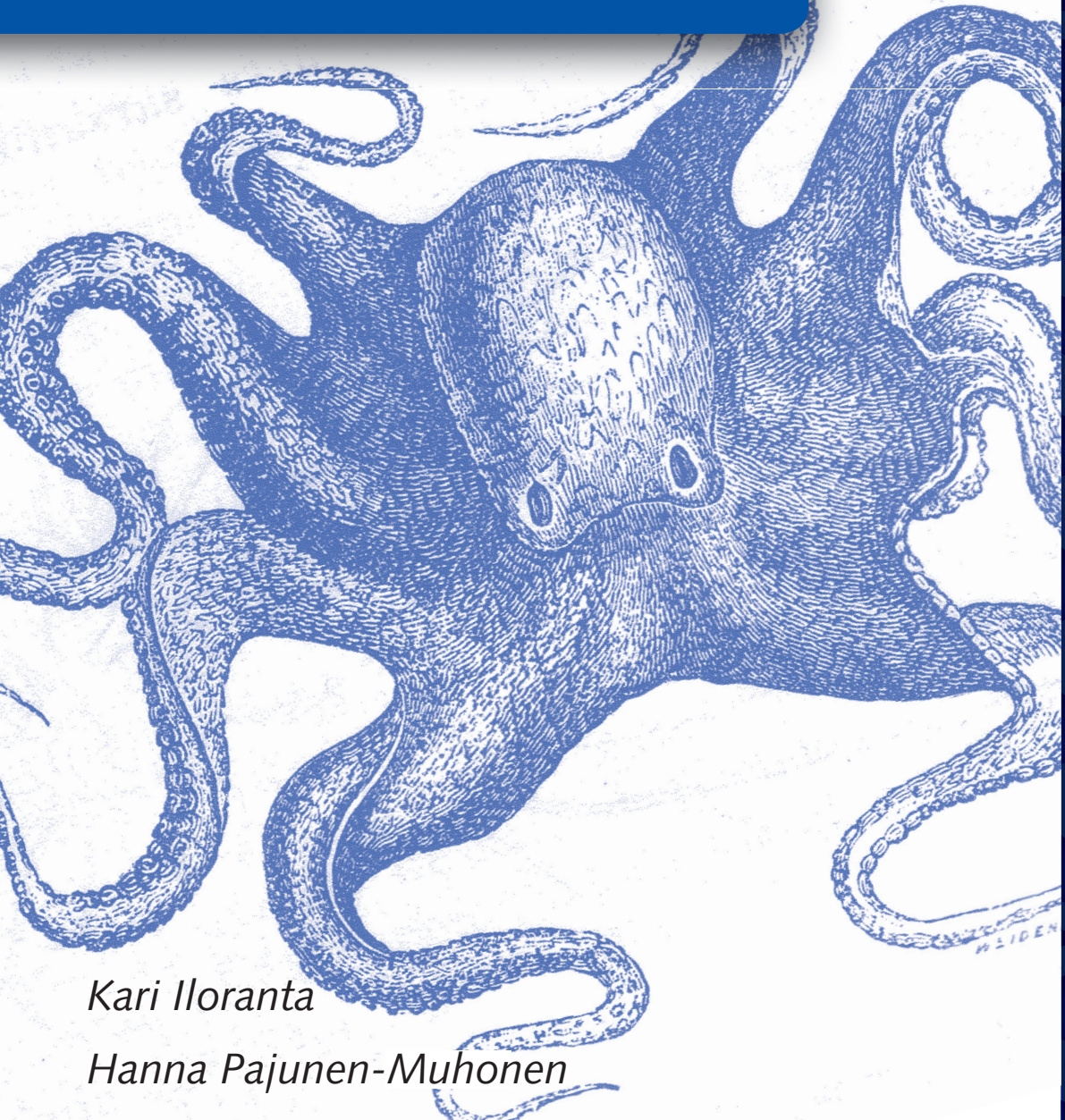

Hankintojen johtaminen

Ostamisesta toimittajamarkkinoiden hallintaan

Tietosanoma

Kari Iloranta

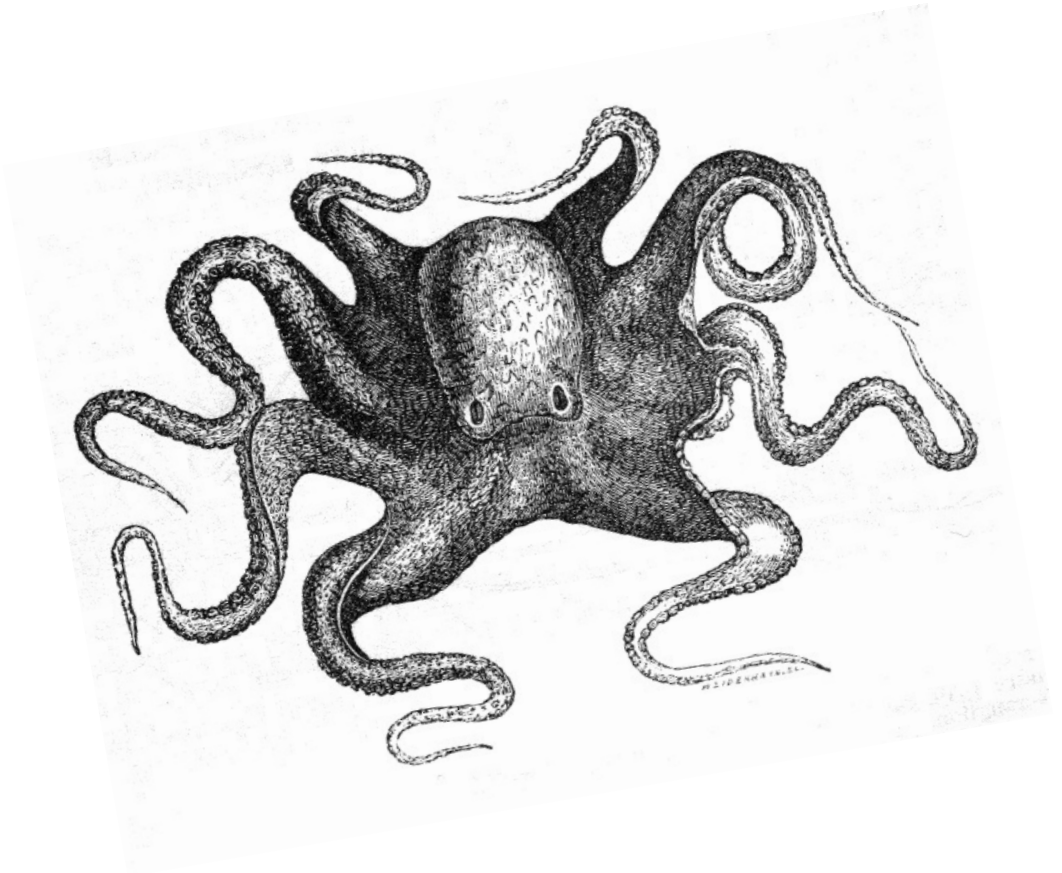
Hanna Pajunen-Muhonen

businessbooks

Kari Iloranta – Hanna Pajunen-Muhonen

Hankintojen johtaminen

Ostamisesta toimittajamarkkinoiden hallintaan

Tietosanoma
Helsinki

Viides, tarkistettu laitos

© Tietosanoma ja kirjoittajat 2018

ISBN 978-951-885-418-3

KL 69.33/69.1

Tietosanoma / Art House Oy

Bulevardi 19 C

00120 Helsinki

info@tietosanoma.fi

www.tietosanoma.fi

Kannen suunnittelu: Ville Laihonen

Kannen muokkaus: Mikko Valtavaara

Kannen kuva: piirros 1800-luvulta

Taitto: Sisko Honkala

Kuviot: 5–7, 11, 13, 14, 22–27, 31–35, 39, 43, 45–48, 50, 56–58, 60, 64–66, 71–79,
82–83 DTPage Oy, muut Sisko Honkala

Painettu EU:ssa

SISÄLLYS

Saatesanat	13
Esipuhe viidenteen laitokseen	17
Kirjoittajat	20
1 VALTAOSA RESURSSEISTA ON ULKOISIA	21
1.1 Hankintojen hallitseva osuus kustannuksista	21
1.2 Hankintaosaamisen suora yhteys kannattavuuteen	22
1.3 Hankintaosaamisen vaikutukset kannattavuuteen	25
1.4 Hankintaosaaminen strategista kilpailuetua luomassa	27
1.5 Hankintaosaamisen kannattavuusvaikutusten arviointi	30
1.6 Toimittajamarkkinoiden keskeisyys kilpailuedun kannalta	33
2 OSTAMINEN SEURAA MAAILMAN TALOUSHISTORIAN KÄÄNTEITÄ	34
2.1 Maailmankaupan pitkä historia	34
2.2 Teollistumiskehityksen alku	36
2.3 Kohti ammattimaista osto-organisaatiota	37
2.4 Tieteellinen ostaminen	39
2.5 Sarjatuotantoajattelu	41
2.6 Toimitusketjuajattelun muotoutuminen	42
2.7 Kohti ulkoisten resurssien johtamista	44
2.8 Päätöksiä useammalla tasolla	47
3 HANKINTAAN LIITTYVÄÄ TERMINOLOGIAA	49
3.1 Ostamisen ja hankinnan termejä	49
3.2 Hankinnan laaja määritelmä	52
4 HYVIN ERILAISIA HANKINTOJA	55
4.1 Jaottelu kohteen luonteen mukaan	55
4.2 Jaottelu tuloslaskelman mukaan	56

4.3	Jaottelu viiteen pääryhmään	58
	<i>Toistuvan tuotannon hankinnat 60 ■ Projektityyppisen tuotannon hankinnat 60 ■ Investoinnit 61 ■ Epäsuorat hankinnat 62 ■ Välitettävät kauppatavarat 65</i>	
5	HANKINTOJEN MUUTTUNUT ROOLI	67
5.1	Kansainvälisen kaupan vapautuminen	67
5.2	Tietojärjestelmien ja tietoliikenteen kehitys	68
5.3	Läpinäkyvyyden lisääntyminen	70
5.4	Kasvanut osaamisen suojaustarve	71
5.5	Uudenlaisiin liiketoimintamalleihin johtaneet kysynnän muutokset	71
5.6	Lisääntyneet riskit	73
5.7	Hankintojen suhteellisen osuuden kasvu ja monimutkaisuuden lisääntyminen	73
5.8	Muuttunut suhde toimittajiin	77
5.9	Perinteisen kilpailuttamisen riittämättömyys	78
5.10	Kiinailmiöstä jatkuvaan muutokseen	79
5.11	Julkishallinto uusien haasteiden edessä	81
6	KOHTI AKTIIVISEMPAA OTETTA	83
6.1	Passiivisen hankinnan menetettyjä mahdollisuuksia	83
	<i>Hajanainen ja puutteellinen raportointi jarruttaa 83 ■ Organisaation neuvotteluvoima jää hyödyntämättä 84 ■ Organisaation yhteinen osaaminen jää hyödyntämättä 85 ■ Toimittajamarkkinoiden kaikkia mahdollisuuksia ei edes yritetä etsiä 85 ■ Kaikkia hankintoja käsitellään samalla tavalla 85 ■ Neuvotteluihin valmistaudutaan välinpitämättömästi 86 ■ Toimittajaverkostoa ja toimittajia ei uskalleta ohjata 87</i>	
6.2	Mikä laukaisee kehittämisen?	87
6.3	Hankinta-ajattelun avartumista kuvaavia malleja	88
	<i>Transaktio-orientoitunut hankinta palvelee tuotantoa 91 ■ Kaupallisesti orientoitunut hankinta tavoittelee alhaisinta yksikköhintaa 92 ■ Koordinoitu</i>	

	<i>hankinta hyödyntää yrityksen koko ostovoimaa</i>	92	▪
	<i>Sisäinen integraatio hyödyntää poikkiorganisatorista yhteistyötä</i>	93	▪
	<i>Ulkoinen integraatio pyrkii hallitsemaan koko verkostoa</i>	93	▪
	<i>Arvoketjuorientoitunut hankinta pyrkii maksimoimaan asiakkaan kokeman arvon</i>	94	▪
	<i>Mallit kuvaavat ajattelun kehittymistä, eivät tavoite-tilaa</i>	94	
6.4	Reaktiivisesta kohti proaktiivista hankintaotetta	95	
6.5	Kehittämishankkeissa esiin tulleita ongelmia	97	
	<i>Organisaation muutokset ilman sisältöä</i>	97	▪
	<i>Maailmanluokkasyndrooma</i>	98	▪
	<i>Toimittajien määrän vähentäminen</i>	98	▪
	<i>Kumppanuussuhteet</i>	100	▪
	<i>Konsulttiprojekti</i>	100	▪
	<i>Siirretään kustannuksia</i>	101	▪
	<i>Luotetaan operatiivisiin ostojärjestelmiin</i>	101	▪
	<i>Hankintojen ulkoistaminen</i>	101	▪
	<i>Parhaat käytännöt – naapurin saappaat?</i>	102	
7	ERILAISET HANKINNAT, ERILAISET TOIMINTAMALLIT	104	
7.1	Hankintatietojen kartoitus	104	
7.2	Segmentoinnin tavat ja tavoitteet	106	
7.3	Jaottelu taloudellisen merkityksen perusteella	107	
7.4	Toimittajamarkkinapohjainen jaottelu	109	
7.5	Jaottelu kilpailun luonteen ja intensiivisyyden mukaan	112	
7.6	Jaottelu hankinnan kohteen monimutkaisuuden mukaan	113	
7.7	Strateginen segmentointi	114	
	<i>Hankittavan tuote- ja palveluryhmän tärkeys ja tulosvaikutus</i>	117	▪
	<i>Toimittajamarkkinoiden hallittavuus</i>	117	▪
	<i>Tuote- ja palveluryhmien sijoittelu</i>	118	▪
	<i>Volyymihankinnat</i>	119	▪
	<i>Rutiinihankinnat</i>	119	▪
	<i>Pullonkaulahankinnat</i>	121	▪
	<i>Strategiset hankinnat</i>	122	
7.8	Käytännön segmentointi	122	
	<i>Matriisin ulottuvuudet ja asteikot</i>	123	▪
	<i>Tuote- ja palveluryhmien määrittely</i>	124	▪
	<i>Vaihtoehtoisia strategioita</i>	125	
7.9	Osapuolten valtasuhteet	128	

8	STRATEGINEN OTE ULKOISIIN RESURSSeihin	131
8.1	Strategian käsite	131
8.2	Toimittajamarkkinoiden tuntemus ja hyödyntäminen	133
8.3	Hankinnan olennaisesti muuttuneet haasteet	136
	<i>Mitä se maksaa?</i> 137 ■ <i>Mistä sen saa?</i> 137 ■ <i>Mitä tarvitaan?</i> 138	
8.4	Toimittajamarkkinoiden hallinnassa tarvittavat strategiset kyvyt	139
8.5	Hankintojen koordinointi	142
8.6	Hankintastrategian nivominen yrityksen strategiaan	145
8.7	Kategoriastrategiaproessi	146
	<i>Määrittele kategoria</i> 147 ■ <i>Analysoi hankinta-</i> <i>historia</i> 148 ■ <i>Tunnista toimittajamarkkinat</i> 148 ■ <i>Mieti tarve uudelleen</i> 148 ■ <i>Tunnista mahdollisuuksia,</i> <i>ideoi ja innovoi</i> 148 ■ <i>Tee kategoriastrategian hahmotel-</i> <i>ma</i> 149 ■ <i>Etsi toimittajia, tutustu ja arvioi</i> 149 ■ <i>Toteuta, seuraa, arvioi ja mieti uudelleen</i> 149	
8.8	Perinteisen ja strategisen hankintaotteen ero	151
9	KOKONAISKUSTANNUSAJATTELU	152
9.1	Kokonaiskustannusajattelun hyödyt	152
9.2	Kokonaiskustannuslaskelma tai pisteytykseen perustuva vertailu	159
9.3	Toimittajien kustannusten mallintaminen	162
9.4	Kokonaiskustannusajattelun haasteet	166
10	ULKOISTAMINEN	169
10.1	Ulkoistamiskehitys	170
10.2	Ulkoistamisen teoreettinen tausta	173
10.2	Ulkoistamisella tavoiteltavat hyödyt	174
	<i>Kustannussäästöt</i> 175 ■ <i>Pääoman vapauttami-</i> <i>nen</i> 176 ■ <i>Teknologiaetu</i> 176 ■ <i>Keskittymisen</i> <i>edut</i> 177 ■ <i>Markkinavoimien hyödyntäminen</i> 177 ■ <i>Joustavuus</i> 179 ■ <i>Ulkoistamisen piilevät syyt</i> 179	

10.4	Ulkoistamisen haasteet ja ei-toivotut tulokset	180
10.5	Ulkoistamisen epäonnistumisen syyt	183
	<i>Omaa ydinosaaamista ei ole selkeästi tunnistettu</i> 184 ■	
	<i>Toimittajan valintaan ei ole kiinnitetty riittävästi huomio-</i>	
	<i>ta</i> 185 ■ <i>Ulkoistamisen kustannuksia ja hyötyjä ei ole</i>	
	<i>analysoitu riittävästi</i> 186 ■ <i>Toiminnon johtamiseen</i>	
	<i>ulkoistamisen jälkeen ei ole varauduttu riittävästi</i> 188 ■	
	<i>Prosessien johtamista yli organisaatorajojen ei</i>	
	<i>osata</i> 189 ■ <i>Ulkoistamisen sosiaaliset ulottuvuudet</i>	
	<i>unohdetaan</i> 189 ■ <i>Muutosten suuruus on</i>	
	<i>aliarvioitu</i> 190	
10.6	Viisas ulkoistaminen askel askeleelta	190
	<i>Strateginen tarkastelu</i> 191 ■ <i>Toimittajamarkkinoiden</i>	
	<i>arviointi</i> 194 ■ <i>Toimittajien osaamisen arvioin-</i>	
	<i>ti</i> 194 ■ <i>Hyötyjen ja kustannusten arviointi</i> 195 ■	
	<i>Yhteistyön periaatteista sopiminen</i> 196 ■ <i>Kyky johtaa</i>	
	<i>toimintaa yli organisaatorajojen</i> 198	
10.7	Ulkoistamisen kriittiset menestystekijät	199
11	PALVELUPAINOTTEISEN HANKINNAN ERITYISPIIRTEITÄ	202
11.1	Palveluiden ryhmittely	202
11.3	Perinteinen näkemys tavarän ja palvelun eroista	204
	<i>Epäkonkreettisuus?</i> 205 ■ <i>Erottamattomuus</i>	
	<i>käyttäjästä?</i> 206 ■ <i>Heterogeenisuus?</i> 206 ■	
	<i>Säilymättömyys?</i> 206	
11.3	Uusi näkökulma tavaroihin ja palveluihin	207
11.4	Palvelun hankinnan koettu vaikeus	209
11.5	Palvelun piirteet	210
11.6	Palvelun keskeiset ulottuvuudet	212
	<i>Apteekkari</i> 212 ■ <i>Hoitaja</i> 213 ■	
	<i>Aivokirurgi</i> 213 ■ <i>Psykoterapeutti</i> 214	
11.7	Palvelun hankintaprosessin ydinasiat	215
11.8	Tarpeen ja palvelun määrittely	217
	<i>Palvelun määrittely sen tuottamiseen käytetyillä</i>	
	<i>panoksilla (input)</i> 218 ■ <i>Palvelun määrittely toimitus-</i>	

	<i>prosessin kuvauksella (throughput) 219</i>	▪	<i>Palvelun määrittely sen aikaansaamilla tuloksilla (output) 219</i>	▪
			<i>Palvelun määrittely sen halutuilla vaikutuksilla (outcome) 220</i>	▪
			<i>Tarpeen ja tarjonnan yhteensovittaminen 221</i>	
11.9	Palvelun sisällöstä sopiminen			221
11.10	Palveluhankinnan kustannustekijöiden mallintaminen			223
11.11	Palveluntarjoajan valinta			224
12	TOIMITTAJIEN ETSINTÄ JA ARVIOINTI			227
12.1	Toimittajamarkkinatuntemuksen ja kilpailun hyödyntäminen			227
	<i>Hintakeskeinen tarkastelu 228</i>	▪	<i>Kustannustekijöihin pureutuminen 229</i>	▪
	<i>Liiketoiminnan edellytysten arviointi 230</i>	▪	<i>Osaamisten ja kyvykkyyksien arviointi 230</i>	
12.2	Uusien toimittajien etsiminen			231
12.3	Ensimmäisestä yhteydenotosta tarjoukseen			233
12.4	Toimittajan arviointi			234
	<i>Arviointi toimittajien etsintävaiheessa 237</i>	▪	<i>Arviointi tarjousten ja ehdotusten vertailuvaiheessa 239</i>	▪
	<i>Henkilökohtainen arviointi 241</i>			
12.5	Oman yrityksen markkinointi potentiaalisille toimittajille			241
13	KILPAILUTTAMINEN			245
13.1	Miksi uskomme "markkinahintoihin"?			246
13.2	Perinteinen kilpailuttaminen ja todellisuus?			247
13.3	Perinteisen kilpailuttamisen sudenkuopat			248
	<i>Tarjonnan laatu voi laskea kilpailun myötä 248</i>	▪	<i>Riski siirtyy yhä enemmän ostajalle 249</i>	▪
	<i>Toimittajat lupaa-</i>		<i>vai yli todellisten kykyjensä 249</i>	▪
	<i>Kilpailu on vain</i>		<i>näennäistä 249</i>	▪
	<i>Toimittajien toisistaan poikkeavia</i>		<i>kykyjä ja mahdollisuuksia ei käytetä hyväksi 250</i>	▪
	<i>Parhaat toimittajat eivät välttämättä ole kiinnostuneita</i>			

	<i>ta</i> 250 ■ <i>Kilpailuttaminen edellyttää ostajalta kokoa ja neuvotteluvoimaa</i> 251 ■ <i>Todellisia toimittajavaihtoehtoja saattaa olla vain yksi</i> 251 ■ <i>Huono tarjouspyyntö tekee järkevän ratkaisun mahdottomaksi</i> 251	
13.4	Kilpailutuksen sudenkuoppien välttäminen järjestelmällisellä hankintaprosessilla 252 <i>Tarpeen ja hankinnan kohteen määrittely</i> 252 ■ <i>Potentiaalisten toimittajien löytäminen</i> 253 ■ <i>Avoimien ehdotusten pyytäminen mahdollisilta toimittajilta</i> 253 ■ <i>Toimittajien ratkaisut riskien minimoimiseksi</i> 253 ■ <i>Toimittajien asiakkaiden kokemukset ja tyytyväisyys</i> 254 ■ <i>Tarjousten pyytäminen</i> 254 ■ <i>Tarjousten vertailu ja valinta</i> 254	252
13.5	Kilpailuttaminen julkishallinnossa	255
14	NEUVOTTELUT JA NIIHIN VALMISTAUTUMINEN	256
14.1	Neuvottelu on pohjimmiltaan peli <i>Hinta – neuvottelun tulos</i> 257 ■ <i>Osapuolten ennakkokäsitysten vaikutus</i> 257	256
14.2	Rajoitettu rationaalisuus ja opportunismi	262
14.3	Suhtautuminen kustannuksiin <i>Kustannusten siirtäminen toiselle</i> 264 ■ <i>Kokonaiskustannusten minimointi yhdessä</i> 265	264
14.4	Järjestelmällinen valmistautuminen hankintaneuvotteluun 265 <i>Ehdotusten ja tarjousten analysoiminen</i> 265 ■ <i>Neuvotteluasemien arviointi</i> 266 ■ <i>Tavoitteiden asettaminen</i> 267 ■ <i>Neuvottelustrategian valinta</i> 269	265
14.5	Erilaiset neuvottelutaktiikat ja neuvottelijoiden roolit 270 <i>Ota tai jätä</i> 270 ■ <i>Pieni parannus</i> 270 ■ <i>Tiukka paikka kiinalaisittain</i> 271 ■ <i>Hollantilainen huuto-kauppa</i> 271 ■ <i>Hyvä kaveri – paha kaveri</i> 271 ■ <i>Aggressiiviset taktiikat</i> 272	270

15	SOPIMUKSET, SOPIMUSJURIDIikka JA SOPIMUSEHDOT	274
15.1	Lait	274
15.2	Yleiset sopimusehdot ja toimituslausekkeet	275
15.3	Tärkeät seikat sopimuksia laadittaessa	276
	<i>Kiinteähintainen tai kustannusperusteinen sopimus 277 ■ Huolellinen ote kaukohankintoihin 278 ■ Sopimuksen sitovuus 279</i>	
16	YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUSSUHTEET	280
16.1	Yhteistyön hyödyt ja edellytykset	280
16.2	Tiiviin kumppanuussuhteen riskit	282
	<i>Oletus toimittajan ja ostajan tavoitteiden yhden-suuntaisuudesta 284 ■ Kilpailun luoman tehostamispaineen menetyt 285 ■ Vaikeus valvoa toimittajan kustannuksia ja suoritusta 285 ■ Avointen kirjojen periaatteen näennäisyys 286 ■ Cost plus -hinnoittelun riskit 286 ■ Vaikeus ohjata toimittajan kehittymisen suuntaa 287 ■ Vaikeus saada oikeudenmukainen kateosuus ketjun tehostamisesta 287</i>	
16.3	Japanilaiset yritykset edelläkävijöinä	287
16.4	Laaja näkökulma toimittajien kehittämiseen	290
16.5	Yhteistyön keskeiset tekijät	292
	<i>Luottamus 292 ■ Houkuttelevuus 294</i>	
16.6	Yhteistyön hyötyjen ja riskien tasapaino	295
17	TOIMITTAJIEN KEHITTÄMINEN	297
17.1	Aktiivisen kehittämisen keinot	297
17.2	Toimittajarajapintaan liittyvät tehtävät	300
	<i>Arkipäivän rutiinit 300 ■ Toimittajan ohjaaminen 301 ■ Yhteistyön ja toimitusprosessin kehittäminen 301 ■ Toimittajan koulutus ja kehittäminen 302 ■ Toimittajamarkkinoiden hyödyntäminen tuote- ja palvelukehityksessä 302 ■ Toimittajan suorituksen arviointi ja mittaus 304 ■ Omasta yrityskuvasta huolehtiminen ja toimittajamarkkinoiden tuntemus 304</i>	

17.3	Kilpailun voimien ja yhteistyön samanaikainen hyödyntäminen	305
	<i>Kokonaiskustannusten mallintaminen 308 ■ Kategorialkohtaisten hankintastrategioiden luominen 308 ■ Tilanteeseen sopivien toimittajasuhteiden rakentaminen ja ylläpitäminen 308 ■ Globaalin toimittajaverkoston luominen 309 ■ Toimittajaverkoston integrointi 309 ■ Toimittajien innovaatiokyvyn hyödyntäminen 309</i>	
18	ERILAISET TOIMITTAJASUHTEET, ERILAISET TAVOITTEET JA MITTARIT	311
18.1	Perinteiset mittarit	311
18.2	Erilaiset mittaustavat ja mittarit erilaisiin toimittajasuhteisiin	312
19	HANKINTOJEN ORGANISOINTI	317
19.1	Keskitetty tai hajautettu hankintaorganisaatio	317
	<i>Keskittämisen ja hajauttamisen edut ja haitat 318 ■ Keskitetty palveluyksikkö ja hajakeskitetty "hybridiorganisaatio" 320</i>	
19.2	Hankinnan tehtävien jaottelu	321
	<i>Ostotehtävien organisointi liiketoiminnoittain tai yksiköittäin 321 ■ Ostotehtävien organisointi toimittajittain 321 ■ Key supplier manager -malli 322 ■ Ostojen organisointi tuote- tai palveluryhmittäin eli toimittajamarkkinoittain 322 ■ Category manager -malli 323</i>	
19.3	Päivittäiset ja pitkäjänteiset hankintatehtävät	326
	<i>Strategiset linjanvedot 327 ■ Hankintapolitiikka ja yhteiset käytännöt 328 ■ Toimittajien valinta ja johtaminen 328 ■ Hankintaorganisaation päivittäiset tehtävät 329 ■ Hankinnan resurssit ja järjestelmät 330 ■ Eritasoisten hankintatehtävien keskittäminen ja hajauttaminen 330</i>	
19.4	Projektihankinnat	331

19.5	Hankinnan rooli suhteessa muihin toimintoihin	332
19.6	Hankinnassa tarvittavat tiedot ja taidot	335
20	TOIMITUSKETJUN JOHTAMINEN	340
20.1	Toimittajaverkosto	340
20.2	Toimitusketjun johtamiseen vaikuttavat tekijät	341
20.3	Erilaiset toimitusketjun rakenteet	343
20.4	Vaihtelevuus ja ennustettavuus	345
20.5	Toimitusketjun ohjauksen periaatteet	346
	<i>Erottele ja räätälöi</i> 346 ■ <i>Jaottele tuote tai palvelu perusosiin</i> 347 ■ <i>Viivästä räätälöintiä</i> 348 ■ <i>Optimoi ja yksinkertaista</i> 349 ■ <i>Lyhennä läpimeno- ja toimitusaikoja</i> 349 ■ <i>Yhdistä vaiheita</i> 351 ■ <i>Pienennä poikkeamia</i> 351 ■ <i>Tee yhteistyötä</i> 355	
20.6	Toimitusketjun ohjauspisteiden vaikutus hankinnan ja toimittajan kannattavuuteen	356
21	ONNISTUMISEN MITTAUS JA ARVIOINTI	360
21.1	Erilaiset mittarit erilaisiin tarpeisiin	360
21.2	Mittaamisen ristiriidat ja haasteet	362
21.3	Kohti liiketoimintalähtöisiä mittaustapoja ja mittareita	365
21.4	Konkreettiset tavoitteet ja kriittiset menestystekijät	370
21.5	Mittaamisen työkaluja	373
	<i>Balanced scorecard -tyyppiset mittaristot</i> 373 ■ <i>Kehityskeskustelut</i> 373 ■ <i>360 asteen arvioinnit</i> 374	
21.6	Mittareiden ja tunnuslukujen valinta ja käyttö	374
	LIITE: Lukuopas julkiselle hankkijalle	377
	Lähteet ja muu kirjallisuus	384
	Hakemisto	396

SAATESANAT

Nykymaailmassa hankinnat ovat jokaisen organisaation toimivuuden edellytys, ja niiden merkitys on vain kasvanut organisaatioiden keskittyessä ydinosaamiinsa. Kyvykkyys johtaa ja kehittää organisaatioiden välisiä yhteistyösuhteita on noussut kriittiseksi menestystekijäksi, sillä ulkoisilla resursseilla on olennainen rooli asiakastarpeiden täyttämässä ja organisaation omassa toiminnassa. Tuloksellinen hankintojen ja toimittajasuhteiden johtaminen vaatii poikkiorganisatorisia toimintamalleja ja prosesseja sekä vahvaa osaamista.

Suosittelen lämpimästi tämän kirjan lukemista ja hyödyntämistä käsikirjana hankinnan ammattilaisille, yritysjohdolle ja opiskelijoille. Toivon erityisesti, että kirja innostaa osaltaan kehittämään uusia tehokkaampia ja toimivampia tapoja johtaa hankintoja.

Ketty Kortelainen

hankinta- ja logistiikkajohtaja, thyssenkrupp System Engineering GmbH
Hankintafoorumien puheenjohtaja (2010–2014), Suomen osto- ja logistiikkayhdistys LOGY ry

Suomen julkinen sektori on kokonaisuudessaan hyvin suuri hankkija. Vuosittain se hankkii arviolta 35 miljardin euron edestä palveluita ja tavaroita joko suoraan käyttäjien tarpeeseen tai julkisen hallinnon eri organisaatioiden käyttöön. Hankittavat asiat kattavat yhteiskunnan tarpeiden koko kirjon – asfaltista hyvinvointiin.

Julkisen sektorin hankinnat assosioituvat usein hankintoihin liittyvään sääntelyyn ja sääntelyn tuottamaan hankintaprosessin raskauteen. Tämä lähestymistapa ei ole hedelmällinen, sillä myös julkisen sektorin hankinnoissa tärkeimmät kysymykset liittyvät hankintojen ja hankintojen avulla hankittavien ulkoisten resurssien johtamiseen.

Kirjan teemat ovat erityisen ajankohtaisia maakunta- ja sote-uudistuksen takia, sillä lähes koko suomalainen julkisten hankintayksiköiden kenttä

ja julkinen markkina ovat hyvin suuressa muutoksessa. Käytännössä tämä tulee näkymään uusina laajoina kilpailutuksina ja sopimus- ja toimittaja-hallinnan merkityksen korostumisena.

Tero Meltti

finanssineuvos, Konsernipolitiikka-yksikön päällikkö, valtiovarainministeriö, vastuulla valtion hankintojen ohjaus ja kehittäminen sekä Hansel Oy:n ohjaus; Valtion hankintojen digitalisointi -toteutusohjelman omistaja

Yritysten kannattavuus ja kilpailukyky rakentuvat suurelta osin ulkopuolelta hankittujen resurssien varaan. Hankinnat eivät ole ainoastaan ostettuja materiaaleja vaan kaikkea, mistä yritys saa laskun, oli sitten kyseessä rahoituspalvelut, tilavuokrat tai vaikka koneiden ja laitteiden kunnossapito. Näin ollen hankinnat muodostavat yleisesti jopa 80–90 prosenttia yrityksen kustannuksista. Tämän lisäksi hankinnat vaikuttavat merkittävästi yrityksen asiakkailleen tuottamaan arvoon sekä siihen, minkälaiseksi työpaikaksi työntekijät yrityksen kokevat. Hankintojen merkitystä yritysten ja organisaatioiden menestykselle ei siten voi liikaa korostaa.

Olen ilokseni huomannut, että yritykset ja julkiset organisaatiot ovat viime vuosien aikana oivaltaneet yhä paremmin hankintojen merkityksen. Yhä useammassa yrityksessä yritysjohto on nähnyt hankintojen strategisen merkityksen, ja edelläkävijäyritykset ovat hankintatoimeen tekemillään panostuksilla saaneet aikaan merkittäviä tulosparannuksia. Näyttää myös siltä, että mitä enemmän hankintatoimen kehittämällä on yrityksessä jo saavutettu, sitä enemmän on tunnistettu uusia mahdollisuuksia. Ulkoiset resurssit ovat periaatteessa rajaton voimavara, jonka löytämiseen ja hyödyntämiseen kehittynyt tieto- ja kommunikaatioteknologia tarjoaa uusia mahdollisuuksia. Ulkoisten resurssien hyödyntäminen yhä laajemmin ja monipuolisemmin synnyttää vähitellen myös tarpeen uudistaa organisaation koko johtamisjärjestelmää. Tämän vuoksi yrityksissä viime vuosina tapahtunut hankintatoimen kehitys on tuonut esiin monia uusia näkökulmia, joita Iloranta ja Pajunen-Muhonen tässä kirjassaan käsittelevät.

Hankintatoimi ja ulkoisten resurssien hallinta on saanut viime vuosina yhä enemmän huomiota myös liiketaloustieteen, operaatioiden ja strate-

gian tutkimuksessa, jota yliopistot ovat tehneet tiiviissä yhteistyössä yritysten kanssa. Tämä yhteistyö on poikanut runsain mitoin uutta yrityksille relevanttia tieteellistä tietoa, jota kirjoittajat ovat myös tuoneet kirjansa uuteen laitokseen. Tässä kirjassa tiede ja käytäntö yhdistyvät erinomaiseksi, loogisesti eteneväksi kokonaisuudeksi.

Kirja antaa hankintojen parissa työskenteleville uusia työkaluja hankintojen johtamiseen ja kehittämiseen. Sitä voi suositella lämpimästi myös yrityksen kaikissa toiminnoissa työskenteleville lisäämään ymmärrystä siitä, mitä hankintojen johtaminen tänä päivänä on. Erityisesti suosittelen kirjaa yritysjohdolle, jolle tämä kirja kertoo havainnollisesti, miten valtavat mahdollisuudet ulkoisten resurssien hyödyntämisessä piilee ja mitä näiden mahdollisuuksien hyödyntäminen yritysjohdolta edellyttää.

Kari Tanskanen

teollisuustalouden professori, tuotantotalouden laitos,
Aalto-yliopiston perustieteiden korkeakoulu

Hankintojen johtaminen

Ostamisesta toimittajamarkkinoiden hallintaan

Ulkoiset palveluiden ja tavaroiden hankinnat muodostavat tyypillisesti yli kaksi kolmasosaa yritysten liikevaihdosta ja yhä useammin hallitsevan osan myös julkisten organisaatioiden kustannuksista. Kannattavuus, kilpailukyky ja palvelun tehokkuus rakentuvat suurelta osin sen varaan, miten näitä ulkopuolisia resursseja osataan hankkia, kehittää ja johtaa.

Hankintojen johtaminen kertoo, miten yritykset ja julkiset organisaatiot voivat kehittää hankintaosaamistaan ja siten parantaa kilpailukykyään, kustannustehokkuuttaan ja asiakkaidensa palvelua. Käsiteltäviä aihealueita ovat muun muassa ulkoistaminen ja palveluhankinnat, kokonaiskustannusajattelu ja toimittajan kustannusrakenteiden mallintaminen, hankintastrategioiden ja kategoriasuunnitelmien luominen, toimittajamarkkinatuntemus, järjestelmällinen toimittajien etsiminen, arviointi ja valinta sekä toimittajasuhteiden, toimittajien ja toimitusverkostojen kehittäminen.

Teos on monipuolinen käsikirja alan ammattilaisille. Sitä käytetään oppikirjana yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja yritysvalmennuksissa, ja se tarjoaa arvokkaita näkökulmia yritysten strategiasta vastaavalle johdolle, niin toimitusjohtajalle kuin muullekin johtoryhmälle. Kirjan avulla myynnistä ja markkinoinnista vastaavat voivat saada kuvan siitä, miten heidän asiakkaansa – moderni hankinnan ammattilainen – ajattelee, miten hän arvioi ja vertailee toimittajaehdokkaita.

Kari Iloranta ja **Hanna Pajunen-Muhonen** ovat johtavia hankinnan ja toimitusverkostojen kehittämisen asiantuntijoita, joilla on laaja kokemus niin yritysmaailmasta kuin julkisista organisaatioista. **KTT Suvituulia Taponen** on kirjoittanut liitteeksi lukuohjeen julkiselle ostajalle tuoreen hankintalainsäädännön näkökulmasta. Kirjan saatesanat ovat kirjoittaneet hankinta- ja logistiikkajohtaja **Ketty Kortelainen**, finanssineuvos **Tero Meltti** ja professori **Kari Tanskanen**.

9 789518 854183

ISBN 978-951-885-418-3

KL 69.33 / 69.1

www.tietosanoma.fi

Kannen suunnittelu: Ville Laihonon

Kannen muokkaus: Mikko Valtavaara